

KIRJANDUSE ÕPPEKAVA PÕHIKOOLILE

Loksa Gümnaasium

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) loeb eakohast ilukirjandust, arendab oma lugemisoskust ning omandab püsiva lugemisharjumuse kui maailma ja enda mõistmise vahendi;
- 2) väärtustab kirjandust oma rahvuskultuuri olulise osana ning tutvub eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga;
- 3) mõistab ilukirjanduse kujundlikku keelt, rikastab oma sõnavara ning arendab suulist ja kirjalikku väljendusoskust;
- 4) arendab oma loomevõimeid ja suhtub lugupidamisega loometöösse;
- 5) kujundab kirjanduse abil oma esteetilisi ja eetilisi väärtushoiakuid;
- 6) laiendab oma silmaringi ning rikastab mõtte- ja tundemaailma;
- 7) annab iseseisvaid hinnanguid ning sõnastab ja esitab oma mõtteid;
- 8) hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt erinevaid infoallikaid.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Kirjandus on õppeaine, mis peamiselt ilukirjandusele tuginedes arendab õpilase lugejaoskusi, kujundlikku mõtlemist ning verbaalseid loomevõimeid; kujundab väärtkirjanduse ja rahvaluule tõlgendamise ning analüüsi kaudu õpilase esteetilisi ja eetilisi väärtushoiakuid, rikastab tundemaailma, aitab leida oma identiteeti ning luua ainuomast maailmapilti.

Põhikooli kirjandusõpetus keskendub eelkõige ilukirjanduse lugemisele ja tõlgendamisele. Eraldi pööratakse tähelepanu teose mõistmist toetavate oskuste arendamisele, teose kui terviku mõistmisele ning kujundliku keele tundmaõppimisele. Interpreteerimis- ja sünteesivõime arendamiseks kuuluvad vältimatute osistena kirjandusõpetusse ka tekstide esitamine ning omalooming õpilase loodud eriliigiliste tekstide tähenduses.

Kirjandusteoste üle arutlemiseks ja nende sügavuti mõistmiseks peab õpilane tundma kirjanduse metakeelt ning kirjanikega seotud kultuuriloolist tausta. Teoste käsitlemiseks vajalikke mõisteid seletatakse õppekirjanduses, õpilase enda seletust eeldatakse vaid nende väheste mõistete puhul, mis on õppesisus eraldi esile toodud. Faktiteadmistest tähtsam on äratada ja hoida alal lugemishuvi ning arendada tõlgendusoskust.

Kirjanduse ainesisus peetakse oluliseks pakkuda õpilastele mitmekülgse tekstivaliku kaudu erinevaid lugemis- ja analüüsikogemusi ning tagada seega igakülgne lugejaoskuste areng. Seepärast haaratakse lugemisvarasse tähtsamate eetiliste ja esteetiliste küsimuste käsitlemist võimaldavaid teoseid nii uudiskirjandusest kui ka klassikast ning pööratakse tähelepanu folkloorsele materjalile, et väärtustada õpilase päritolu ja kultuurilist kuuluvust. Arvestatakse ka eesti ja väliskirjanduse, vanema ja uuema kirjanduse ning eri žanre esindavate proosa-, draama- ja luuleteoste põhjendatud proportsioone. Terviklikult käsitletavate teoste valikus on rohkesti klassikat, nn tüvitekste, mille hulgast valiku tegemisel peetakse silmas kirjandusõppe eesmäärke. Ainesisus esitatud terviklikult käsitletavate teoste loend ei ole kummagi kooliastme puhul suletud ega ammendav, kirjandusõpetajal on vabadus valida nimetatute asemele või neile lisaks teisi teemakohaseid tekste ja teoseid, sh uudiskirjanduse hulgast. Tervikkäsitluseks valib õpetaja igas klassis käsitlemiseks vähemalt neli nn tüveteksti.

Põhikooli kirjandusõpetuses on pööratud ilukirjanduse lugemisel, kuid funktsionaalse kirjaoskuse arendamiseks tuleb kirjandustundides tegelda ka teabetekstidega, mis on seotud eelkõige kirjanduse ning kirjanike ja teiste kultuurilooliselt tähenduslike isikutega. Kultuurilooliste tekstidega tutvudes avatakse isiksust kujundavaid seiku ning osutatakse loomingu juurde jõudmise erinevatele teedele, aidatakse mõista teose kirjandus- ja ajaloolist tagapõhja, väärtustades eesti kultuuri jaoks olulist. Eesmärk ei ole käsitleda kirjanike elu ja tegevust kõigekülgsest, vaid luua alus kirjandusprotsessi mõistmiseks ning tekitada huvi kultuurilooliste tekstide lugemise vastu. Nende toel õpitakse teksti adekvaatselt mõistma, olulist leidma, teavet struktureerima ja võrdlema, eri liiki tekste looma jms. Õppeprotsessis võimaldatakse õpilastele rohkesti omaloomingulisi, sh kirjandusteoste, teiste tekstidele ja oma elamustele tuginevaid kirjutamiskogemusi, et arendada ja väärtustada loovust ja mõtlemisvõimet ning tuua esile kirjutaja isikupära ja annet. Tekstianalüüsis ning tekstiloomes on võrdselt olulised suuline ja kirjalik õppetegevus.

Kirjandusõpetus seostub peaaegu kõigi õppeainetega (esmajoones eesti keelega ja kirjanduse lähieümbruse aladega - folkloori, kujutava kunsti, teatri ja filmiga) ning toetab õppe sisu kaudu õppekava läbivate teemade käsitlemist ja võtmepädevuste saavutamist. Läbivate teemade käsitlemise iseloom, sügavus ja raskuspunkt on klassiti erinev ning paljuski seotud kirjanduse valikuga. Taotlus on, et loetud ilukirjandustekstide põhjal arutledes suhestaks õpilane ennast käsitletavate teemadega.

1.3. Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) peetakse silmas õppekava alusväärtusi, üldpädevusi, õppeaine eesmärke ja õpitulemusi ning toetatakse lõimingut teiste õppeainetega ning läbivate teemadega;
- 2) jälgitakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevuseks;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ning koos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) arvestatakse õpilaste individuaalseid iseärasusi ning kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste võimaldavad õpilastel sobiva pingutustasemega õppida;
- 5) kasutatakse tänapäevastel info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, muuseum, näitus, raamatukogu;
- 7) kasutatakse mitmekesist õppemetoodikat, sh aktiivõpet: esitamine, rollimäng, loovtöö kirjutamine, arutelu, diskussioon, väitlus, õpimapi ja uurimistö koostamine;
- 8) rakendatakse õppetegevust toetavaid ja mitmekesistavaid õppevorme (sh raamatukogutunnid, ekskursioonid kirjanikega seotud paikadesse ning keele ja kirjandusega seotud asutustesse, kohtu-mised kirjanikega, loomekonkursid, kirjandusolümpiaadid, projektõpe), pidades oluliseks koosõppi-mise kaudu sotsiaalse kompetentsuse saavutamist ning infoühiskonna võimaluste paljust.

1.4. Õpikeskkond

- 1) Valdav osa õpet toimub klassis, kus saab mööblit sobivalt ümber paigutada liikumistegevusteks (nt dramatiseeringud, õppemängud), rühmatööks ning ümarlauavestlusteks.
- 2) Klassiruumis kasutatakse tekstivalimikke, antoloogiaid.
- 3) Tundides kasutatakse tänapäevastel info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid, sh netisõnaraamatuid.
- 4) Tunde peetakse vajaduse korral arvutiklassis, kooli raamatukogus ning väljaspool kooli (õppekäigud, muuseumitunnid).

1.5. Hindamine

Õpitulemused on kindlaks määratud kooliastmeti kahel tasemel: üldised õpitulemused ja õppevaldkondade õpitulemused. Õpitulemusi hinnates lähtutakse põhikooli riikliku õppekava üldosa ja teiste hindamist reguleerivate õigusaktide käsitlusest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste) ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekava õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilasi teavitatakse, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Kujundava hindamise rakendamisel analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundaval hindamisel keskendutakse eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Tagasiside andmisel kirjeldab õpetaja õigel ajal ja võimalikult täpselt õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning teeb ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetaksid õpilase arengut. Õpilaste õpitegevuse pidev uurimine, diagnoosimine ning tagasisidestamine edendab ja kiirendab õppimist, võimaldades paindlikult reageerida õppimises tekkinud seisakutele või tõrgetele. Ühtlasi aitab efektiivne tagasiside õpilasi enesehindamisel, et püstitada eesmärgid ja kavandada õpitegevust, ent sunnib ka võtma vastutust oma õppimise eest.

Kirjandus on iseenesest isiksuse arengu tugi, kuna aitab luua õigeid eetilisi hoiakuid, kujundada väärtushinnanguid ja maailmapilti. Seepärast tähtsustub kirjandusõpetuse puhul sõnalise hinnangu andmise vajadus. Tagasiside kirjalikule tööle (nt essee, omaloominguline töö, lugemispäevik, analüüsi- ja tõlgendusülesanded) on kirjalik: õpetaja sõnastab selle sidusa kommenteeriva tekstina või üksikute tähelepanekute kaupa. Kujundava hindamise puhul on tähtis, et tagasiside sooritusele on konstruktiivne: osutab konkreetsetele õnnestumistele, mis vääriksid tunnustamist, kui ka puudustele, mida tuleb kas kohe parandada või millele tuleks edaspidi tähelepanu pöörata. Sealjuures saab nõuda ja küsida vaid seda, mida on korralikult õpetatud ja õpitud. Õpilane peab seega eelnevalt teadma, mida hinnatakse ja mil moel (sisu, vorm, maht, skaala).

Õpilase arengu hindamine aitab ja toetab õpetajat ka kokkuvõtval hindamisel, mille aluseks on õpitulemused ja õpilase oskused. Kirjalike ülesannete puhul parandab õpetaja ka keelevead, kuid hinnates arvestatakse valdavalt töö sisu. Omaloominguliste tööde puhul võib lisahindega tunnustavalt hinnata ideelist ja esteetilist aspekti.

Kirjanduses moodustub kokkuvõttev hinne arvestuslikest hinnetest.

Arvestuslikud hinnad on:

- a) Kontrolltööde hinnad,
 - b) Loovtööde hinnad;
 - c) Referaatide ja uurimusliku kallakuga tööde hinnad;
 - d) Kirjandusliku lektüüri lugemist-mõistmist ja interpreteerimist kontrollivate tööde koondhinnad;
- Koduste tööde, suuliste vastuste, tunnikontrollide, vihikute hinnad on protsessihinnad. Kokkuvõtva hinne panekul on mõjutav tähtsus ka vihikute korral, tööde vormistusel ja välimisel, kirjalike tööde esitamise tähtaegadest kinnipidamisel.

2. II kooliaste

2.1. 5. klass

LUGEMINE

Õpitulemused

- 1) on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja eripärilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervik-teost (raamatut);
- 2) loeb eakohast eripärilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist;
- 3) tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja -kogemustest;

Õppesisu ja -tegevused

Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine.

Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine.

Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Lugemisrõõm. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele.

Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

1 tervikteos klassis käsitlemiseks veerandis + 2-4 teost aastas soovitusliku kirjanduse nimekirjast (õpetaja valikul), mille puhul täidetakse lugemisleht või vastatakse kirjalikult küsimustele

Läbivad teemad

Elukestev õpe ja karjäär – teksti põhjal valikuvõimaluste leidmine, otsuste tegemine

Väärtused ja kõlblus – hinnangu kujundamine loetu põhjal

Kultuuriline identiteet - tutvumine erinevate kultuuridega

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Inimeseõpetus -väärtushinnangute kujundamine

Ajalugu, loodusained – erinevad rahvad ja kultuurid

JUTUSTAMINE

Õpitulemused

- 1) jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel;
- 2) jutustab mõttelt sidusa ja tervikliku ülesehitusega loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;
- 3) jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu;

Õppesisu ja -tegevused

Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Aheljutustamine. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine.

Jutustamine piltteksti (foto, koomiks) põhjal.

Fantaasialoo jutustamine.

Läbivad teemad

Kultuuriline identiteet – tutvumine erinevate kultuuridega

Väärtused ja kõlblus - minapildi kujundamine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Loodusained, ajalugu, inimeseõpetus – erinevate valdkondade tekstide mõistmine ja jutustamine

TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

1. Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused

Õpitulemused

- 1) koostab teksti kohta eriliigilisi küsimusi;
- 2) vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega;
- 3) koostab teksti kohta sisukava, kasutades väiteid või märksõnu;
- 4) leiab lõigu kesksed mõtted;
- 5) järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha;
- 6) kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, võrdleb iseennast mõne tegelasega;
- 7) arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;
- 8) otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;

Õppesisu ja -tegevused

Küsimuste koostamine: fakti- ja fantaasiaküsimused.

Küsimustele vastamine tekstinäitega või oma sõnadega.

Teksti kavastamine: kavapunktid väidete ja märksõnadena.

Lõikude kesksete mõtete otsimine. Teksti teema sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete (nt iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal.

Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine.

Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.

Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord.

Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelasvaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed.

Loomamuinasjutu tüüptegelased

Mõisted: detail, konflikt, kõrvaltegelane, peategelane, probleem, sündmustik, teema, tegelane, tegevusaeg, tegevuskoht, teos

Läbivad teemad

Väärtused ja kõlblus – arutlemine kõlbeliste probleemide üle

Keskkond ja jätkusuutlik areng – arutlemine keskkonna probleemide üle

Kultuuriline identiteet - tutvumine erinevate kultuuridega

Teabekeskkond – vajaliku informatsiooni hankimine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Eesti keel – sobivate keelendite kasutamine

Inimeseõpetus – tegelaste analüüsimine

2. Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Õpitulemused

- 1) tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, võrdlusi ja algriimi;
- 2) mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes

Õppesisu ja -tegevused

Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. Valmi mõistukõnest arusaamine. Koomilise leidmine tekstist.

Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Algriimi leidmine rahvalauludest. Algriimi kasutamine oma tekstis. Luuleteksti tõlgendamine

Mõisted: algriim, epiteet, koomika, riim, võrdlus

Läbivad teemad

Kultuuriline identiteet – rahvuskultuuri asend teiste kultuuride hulgas

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

2.2. 6. klass

LUGEMINE

Õpitulemused

- 1) on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut);
- 2) loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist;
- 3) tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, - elamustest ja –kogemustest;

Õppesisu ja -tegevused

Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.

Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

Läbivad teemad

Keskkond ja jätkusuutlik areng,

Kultuuriline identiteet

Väärtused ja kõlblus – kirjandusteostes tõstatatud läbivatest teemadest lähtuvate erinevate probleemide arutelu

Lõiming teiste valdkondade ja pädevustega

Loodusõpetus, ajalugu, inimeseõpetus – teoses kajastatud olukordade sidumine aineõpetusega

Loodusteaduslik pädevus : väärtustab looduslikku mitmekesisust ja säästvat eluviisi

Sotsiaalne pädevus : inimsuhete ja ühiskondlike protsesside mõistmine

JUTUSTAMINE

Õpitulemused

- 1) jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel;
- 2) jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tuginedes kirjandus-likule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;
- 3) jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu

Õppesisu ja -tegevused

Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. Jutustamine piltteksti (foto, illustratsioon, karikatuur, koomiks) põhjal. Fantaasialoo jutustamine.

Mõisted: pilttekst

Läbivad teemad

Alustekstide seotus erinevate läbivate teemadega

Lõimi, ng teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Kunstiõpetus – kunstiteose põhjal jutustamine

Eesti keel – kirjeldamise võtted

Kunstipädevus – ideede väljendamine erinevate kunstiliste vahenditega, eneseväljendusoskus, isikupära

TEKSTI TÖLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

1. Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused

Õpitulemused

- 1) vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega;
- 2) koostab teksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu;
- 3) leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte;
- 4) järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha;
- 5) kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalinormidest, võrdleb iseennast mõne tegelasega;
- 6) arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;
- 7) otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;

Õppesisu ja -tegevused

Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti abil oma sõnadega, peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausetena, märksõnadena.

Lõikude kesksete mõtete otsimine ja peamõtte sõnastamine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine.

Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.

Illustratiivsete näidete (nt tsitaatide, iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Detailide kirjeldamine.

Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Loetu põhjal järelduste tegemine. Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine.

Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.

Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaks määramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjustagajärg-seosed. Minajutustaja kui loo edastaja.

Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Tegelaselise muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelasvaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Looma- ja imemuinasjutu tüüptegelased.

Mõisted: detail, idee (peamõtte), konflikt, minajutustaja, probleem, sündmustik, teema, tegelane, tegevusaeg, tegevuskoht, tekstilõik, tsitaat, tüüptegelane

Läbivad teemad

Väärtused ja kõlblus – oma arvamuse kujundamine ja esitamine; õigete kõlbliste hoiakute kujundamine

Teabekeskond – vajaliku informatsiooni leidmine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Eesti keel - teksti osad, mõtete sõnastus

Inimeseõpetus – oma elust jutustamine, seisukohtade esitamine ja põhjendamine

Sotsiaalne pädevus: inimsuhete ja ühiskondlike protsesside mõistmine

Inimeseõpetus – inimene kollektiivis, suhted, konfliktid, nende lahendamine

2. Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Õpitulemused

1) tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete ja võrdlusi;

2) seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust;

3) mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes

Õppesisu ja -tegevused

Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine.

Lihtsamate sümbolite seletamine.

Tegelaskõne varjatud tähenduse mõistmine.

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine, selle võrdlev ja eristav seostamine tänapäeva elunähtustega.

Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Luuleteksti tõlgendamine.

Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Mõisted: epiteet, mõistukõne, riim, rütm, sümbol, võrdlus

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Eesti keel – sõnavara rikkused

Matemaatika – sümbolite keel

Muusikaõpetus – rütm

Kunstiõpetus – piltluuletus

Kunstipädevus : isikupäraste väljendusviiside mõistmine, leidmine

3. Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Õpitulemused

Seletab oma sõnadega epiteedi, võrdluse, muinasjutu, muistendi, kõnekäänu ja vanasõna olemust;

Õppesisu ja -tegevused

Imemuinasjutu sisutunnused. Hiiu- ja vägilasmuistendi tunnused. Vanasõna ja kõnekäänu olemus.

Ajaloolise jutustuse tunnused. Teose teema ja idee. Probleemi olemus. Tüüpregelane.

Tegelastevahelise konflikti olemus. Luuletuse vorm: salm ja riim. Päevik kui ilukirjandusliku teose vorm. Animafilmi olemus.

Mõisted: ajalooline jutustus, animafilm, imemuinasjutt, hiiumuistend, kõnekäänd, päevik, vanasõna, vägilasmuistend

Läbivad teemad

Väärtused ja kõlblus – esivanemate maailmapilt ja väärtushinnangud, nende olulisus tänapäevas

Kultuuriline identiteet – rahva olemus peitub tema rahvaluules

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Ajalugu, geograafia – muistendite temaatika

Eesti keel – tekstiloome, keelelised vahendid

Kunstipädevus : varasema kultuuripärandi uurimine

ESITAMINE

Õpitulemused

1) esitab peast luuletuse, lühikese proosateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust

Õppesisu ja -tegevused

Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?) Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääle-
tugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ja kehahoid. Luuleteksti esitamine peast.

Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina).

Mõisted: luule, proosa

Läbivad teemad

Kultuuriline identiteet – luule või proosatekstide esitamine kultuurisündmustel

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Muusika – kõne tempo, rütm

Kehaline kasvatus – kehahoiak, hingamine, õigete lihaste kasutamine

OMALOOMING

Õpitulemused

1) kirjutab erineva pikkusega eriliigilisi omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldava ja jutustava teksti

Õppesisu ja -tegevused

Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üld-
mulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi, inimese, tegevuskoha, looduse, tunnete kirjeldamine.

Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine.

Jutustamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne
jutustuses. Minavormis jutustamine.

Teemamapp tänapäeva kultuurinähtuste või kultuurilooliste isikute kohta. Teemamapi vorm (mapp,
karp, CD vms), sisu ja vormistamine.

Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt imemuinasjutu, tõsielu- või
fantaasiajutu, hiiu- või vägilasmuistendi, mälestusloo, kirjandusliku tegelase või looduskirjelduse,
vanasõna(de) või kõnekäändude põhjal jutukese, ette antud riimide põhjal või iseseisvalt luuletuse,
teose või kujuteldava tegelase päevikulehekülje, loo sündmustiku edasiarenduse, tegelastevahelise
dialoogi, kirja mõnele teose tegelasele või tegelasrühmale, luuletuse põhjal samasisulise jutu või
muud sellist

Mõisted: jutustav tekst, kirjeldav tekst

Läbivad teemad

Väärtused ja kõlblus – arutlemine ja oma seisukohtade esitamine, põhjendamine

Kultuuriline identiteet – kultuurilooline temaatika, rahva olemuse leidmine ja selle peegeldamine
rahvaluules

Tehnoloogia ja innovatsioon – omaloomingu salvestamine, uute vormide loomine (slaidisarjad,
fotoromaanid jms)

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Eesti keel – tekstiloome

Kunstipädevus – ideede väljendamine erinevate kunstiliste vahenditega, eneseväljendusoskus,
isikupära

2.3. II kooliastme koondõpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- 1) on lugenud eakohast eripanrulist väärtkirjandust, kujundab selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ja arendab lugejaoskusi;
- 2) väärtustab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;
- 3) tõlgendab, analüüsib ja mõistab teoses kujutatud lugu ja tegelassuhteid, elamusi ja väärtusi;
- 4) mõistab ja aktsepteerib erinevaid seisukohti, mis kirjandusteost lugedes võivad tekkida;
- 5) jutustab teksti- või elamuspõhiselt ja arutleb teoses toimunu üle, väljendades end korrektselt;
- 6) kirjutab nii jutustavaid kui ka kirjeldavaid omaloomingulisi töid, väljendades ennast korrektselt;
- 7) kasutab vajaliku teabe hankimiseks eri allikaid, sealhulgas sõnaraamatuid ja internetti.

3. III kooliaste

3.1. 7. klass

LUGEMINE

Õpitulemused

- 1) on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrulist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervik-teost (raamatut); +8 raamatut soovitusliku kirjanduse nimekirjast
- 2) loeb eakohast erižanrulist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist;
- 3) tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit;

Õppesisu ja -tegevused

Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine.

Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine.

Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.

Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine.

Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele.

Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele.

Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

Soovitusliku kirjanduse nimekirjast valib õpilane veerandis 2 teost. 1 puhul täidetakse lugemisleht;

2. puhul vastatakse kirjalikult küsimustele.

Läbivad teemad

Väärtused ja kõlblus –õpilase väärtushinnangute kujundamine ja kinnistamine näitlike tekstidega.

Kultuuriline identiteet – rahvuskultuuri hindamine, maailma-kultuuri väärtteoste tundmaõppimine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Ajalugu - arusaamade kujundamine ajalooteadvusest

Kunst – kirjandusteos kui kunstiliste kujundite süsteem

Võõrkeeled – tõlkekirjandus, kultuurilise mitmekesisuse tutvustamine

Inimeseõpetus – üldise maailmapildi kujundamine

JUTUSTAMINE

Õpitulemused

- 1) jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni

Õppesisu ja – tegevused

Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel.

Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tsitaatide kasutamise, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.

Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.

Läbivad teemad

Läbivate teemade käsitlemine sõltub alustekstide valikust

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – teose probleemide lahendamise oskus, oma arvamuse kujundamine ja väljendamine

Kultuuriline identiteet – rahvuskirjanduse tundma õppimine

Keskond ja jätkusuutlik areng – keskkonnateadlikkuse süvendamine,

Väärtused ja kõlblus – kõlbeliste probleemide käsitlemine

Tervis ja ohutus – teise ja turvalise elukeskkonna väärtustamine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Ajalugu, loodusõpetus, bioloogia, geograafia – erinevate ainealaste teadmiste süvendamine

TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

1. Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused

Õpitulemused

- 1) vastab teksti põhjal fakti- ja järeldamis- ja analüüsiküsimustele;
- 2) kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate;
- 3) kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused;
- 4) kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb tegelasi;
- 5) arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide üle;
- 6) leiab teksti keskset mõtet, sõnastab loetud teose teema ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte;
- 7) otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;

Õppesisu ja -tegevused

Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga või teksti toel oma sõnadega.

Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausetes ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine.

Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine.

Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustriivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine. Loetu põhjal järelduste tegemine.

Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelasvahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine.

Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine. Tegelasrühmade konflikt ja konflikti gradatsioon.

Erinevate teoste peategelaste võrdlemine.

Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi.

Fantaasiakirjanduse ja naljandite tüüptegelasi.

Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaks määramine. Miljö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine.

Ajaloo sündmuste ja kirjandusteoses kujutatute seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.

Mõisted: Idee (peamõte), konflikt, miljö, probleem, prototüüp, sündmustik, teema, tegelane, tegevusaeg, tegevuskoht, tsitaat, tüüptegelane

Läbivad teemad

Läbivate teemade käsitlemine sõltub alustekstide valikust

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – analüüsi- ja järeldamisoskuste arendamine; eneseväljenduse arendus

Kultuuriline identiteet – rahvapäriruse tundmaõppimine ja mõistmine, kultuurilise järjepidevuse tunnetamine

Keskond ja jätkusuutlik areng – keskkonnateadlikkuse kujundamine

Väärtused ja kõlblus – kõlbeliste probleemide arutlus, erinevate hinnangute aktsepteerimine

Tervis ja ohutus – keskkonnaturvalisuse väärtustamine

Tehnoloogia ja innovatsioon – IKT vahendite kasutamine ja rakendamine teabe otsimisel

Lõiming erinevate valdkondade ja pädevustega

Inimeseõpetus – kõlbeliste normide ja väärtushoiakute mõistmine, analüüs ja järgimine,

Arvutiõpetus – teabe leidmine erineval moel

Matemaatika – loogilise mõtlemise, seoste leidmise ja järeldusoskuse kujundamine

2. Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Õpitulemused

- 1) tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, ja võrdlusi;
- 2) selgitab õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ja tähendust;
- 3) mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes;

Õppesisu ja -tegevused

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine.

Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine.

Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise ja korduse tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine.

Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Mõisted: allegooria, epiteet, isikustamine, metafoor, kordus, sümbol, võrdlus

3. Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Õpitulemused

- 1) eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahva-laulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ja rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike, nimetab nende tunnuseid;
- 2) seletab oma sõnadega eepose ja jutustuse, valmi ja ballaadi ning komöödia olemust

Õppesisu ja -tegevused

Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused (kujund, sümbol, sõnum). Muinasjutu vormitunnused, kompositsioon ja rändmotiivid.

Koha- ja ajaloolise muistendi tunnused. Usundilise muistendi tunnused. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Kõnekäändu ja vanasõna olemus. Mõistatuse olemus.

Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, draamatika tunnused. Eepose ja jutustuse tunnused.

Seiklusromaanide tunnused. Robinsonaadi ja utoopia tunnused.

Luule vorm: värss, stroof. Piltluule.

Valmi ja ballaadi tunnused. Motiivi olemus.

Komöödia tunnused. Draamatika mõisted: monoloog, dialoog, remark, repliik.

Mõisted: anekdoot, ballaad, dialoog, draama, dramaatika, eepika, eepos, jutustus, komöödia, kõnekäänd, lüürika, monoloog, motiiv, muinasjutt, muistend, mõistatus, naljand, piltluule, regilaul, remark, repliik, riimiline rahvalaul, robinsonaad, seiklusromaan, stroof, utoopia, valm, vanasõna, värss

ESITAMINE

Õpitulemused

1) esitab peast luule- või proosateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust

Õppesisu ja -tegevused

Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?) Esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina).

Läbivad teemad

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – lugemis-, suhtlemis- ja koostöö-oskuste arendamine; avaliku esinemise kogemuse omandamine
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – oma arvamuse kujundamine ja väljendamine auditooriumi ees

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Kehaline kasvatus - füüsiliste parameetrite (hingamine, hääle tugevus, kehahoid jne) olulisus tekstide esituses

OMALOOMING

Õpitulemused

- 1) kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti;
- 2) kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.

Õppesisu ja -tegevused

Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: koha- või ajaloolise muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, kõnekäändude põhjal naljaloo, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tegelasele tegevusjuhendi, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, erinevate teoste peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovitusi või muud sellist. Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.

Läbivad teemad

Kultuuriline identiteet – rahvapärимuse ja folkloori väärtustamine
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – kultuuri-nähtuste mõtestamine ja hinnangute andmine
Väärtused ja kõlblus – kõlbliste probleemide käsitlemine, oma seisukohtade avaldamine ja põhjendamine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevusega

Ajalugu – ajaloolise pärimuse kasutamine
Kunstiõpetus - kujutava kunsti vahendite võimaluste kasutamine tekstiloomes

3.2. 8. klass

LUGEMINE

Õpitulemused

- 1) on läbi lugenud vähemalt kuus eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut) + 2 teost soovitusliku nimekirja hulgast;
- 2) loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist;
- 3) tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega;

Õppesisu ja -tegevused

Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine.

Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.

Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine.

Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele.

Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

Soovitusliku kirjanduse nimekirjast valib õpilane 2 teost, mille puhul täidetakse lugemisleht või vastatakse kirjalikult küsimustele.

Läbivad teemad

Väärtused ja kõlblus – õpilase väärtushinnangute kujundamine ja kinnistamine näitlike tekstidega.

Kultuuriline identiteet – rahvuskultuuri hindamine, maailma-kultuuri väärtuste tundmaõppimine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Ajalugu - arusaamade kujundamine ajalooteadvusest

Kunst – kirjandusteos kui kunstiliste kujundite süsteem

Võõrkeeled – tõlkekirjandus, kultuurilise mitmekesisuse tutvustamine

Inimeseõpetus – üldise maailmapildi kujundamine

JUTUSTAMINE

Õpitulemused

- 1) jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni

Õppesisu ja -tegevused

Loo jutustamine: jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine,

eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.

Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine

Läbivad teemad

Läbivate teemade käsitlus sõltub alustekstide valikust

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – teose probleemide lahendamise oskus, oma arvamuse kujundamine ja väljendamine

Kultuuriline identiteet – rahvuskirjanduse tundmaõppimine

Keskkond ja jätkusuutlik areng – keskkonnateadlikkuse süvendamine,

Väärtused ja kõlblus – kõlbliste probleemide käsitlus

Tervis ja ohutus – tervise ja turvalise elukeskkonna väärtustamine

Lõiming teiste valdkondade ja pädevustega

Ajalugu, loodusõpetus, bioloogia, geograafia – erinevate ainealaste teadmiste süvendamine

TEKSTI TÖLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

1. Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused

Õpitulemused

- 1) vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele;
- 2) kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate;
- 3) kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused, arutleb põhjus-tagajärg-seoste üle;
- 4) kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste oma-vahelisi suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ja demokraatlikest väärtustest;
- 5) arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;
- 6) leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte;
- 7) otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;

Õppesisu ja -tegevused

Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile.

Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine.

Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ja valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine.

Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine.

Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon.

Erinevate teoste peategelaste võrdlemine.

Kirjanduse tüüptegelasi.

Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaks määramine. Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine.

Sündmuste põhjus-tagajärg-seoste leidmine.

Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatute seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.

Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine.

Mõisted: idee (peamõte), kompositsioon, konflikt, miljöö, probleem, sündmustik, teema, tegelane, tegevusaeg, tegevuskoht, tsitaat, tüüptegelane

Läbivad teemad

Läbivate teemade käsitletus sõltub alustekstide valikust

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – analüüsi- ja järeldamisoskuste arendamine; eneseväljenduse arendus

Kultuuriline identiteet – rahvapärимuse tundmaõppimine ja mõistmine, kultuurilise järjepidevuse tunnetamine

Keskkond ja jätkusuutlik areng – keskkonnateadlikkuse kujundamine

Väärtused ja kõlblus – kõlbeliste probleemide arutus, erinevate hinnangute aktsepteerimine

Tervis ja ohutus – keskkonnaturvalisuse väärtustamine

Tehnoloogia ja innovatsioon – IKT vahendite kasutamine ja rakendamine teabe otsimisel

Lõiming teiste valdkondade ja pädevustega

Inimeseõpetus – kõlbeliste normide ja väärtushoiakute mõistmine, analüüs ja järgimine

Arvutiõpetus – teabe leidmine erineval moel

Matemaatika – loogilise mõtlemise, seoste leidmise ja järeldusoskuse kujundamine

2. Kujundliku mõtlemised ja keelekasutuse mõistmine

Õpitulemused

- 1) tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi;
- 2) selgitab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude kujundlikkust ja tähendust;
- 3) mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes

Õppesisu ja- tegevused

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes.

Mõttekorduste leidmine regilaulust. Rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest.

Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine.

Luuleteksti tõlgendamine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine

Mõisted: epiteet, isikustamine, koomika, metafoor, kordus, piltluule, retooriline hüüatus, retooriline küsimus, stiil, sümbol, võrdlus

3. Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Õpitulemused

- 1) seletab oma sõnadega eepika, lüürika ja dramaatika, romaani, ja novelli, haiku ja vabavärsi ning tragöödia olemust;

Õppesisu ja-tegevused

Müüdi tunnused. Tänapäeva folkloor ehk poploor.

Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teema arendus, kulminatsioon, lõpp-lahendus.

Muutuv ja muutumatu tegelane.

Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, dramaatika tunnused. Romaani (erinevad liigid) ja novelli tunnused.

Ulme- ja detektiivromaanide tunnused.

Reisikirja olemus.

Luule vorm: värss, stroof. Oodi, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Motiivi olemus.

Tragöödia tunnused. Dramaatika mõisted: monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik.

Intriigi olemus.

Kirjandusteose dramatiseering. Lavastus ja selle valmimine.

Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis. Kirjandusteose ekraniseering.

Mõisted: detektiivromaan, dialoog, dramaatika, dramatiseering, eepika, eepos, ekraniseering, haiku, intriig, jutustus, kompositsioon, kulminatsioon, lavastus, lüürika, monoloog, motiiv, müüt, novell,

poploor, puänt, reisikiri, remark, repliik, romaan, sonett, stroof, stseen, tragöödia, ulmeromaan, vabavärss

ESITAMINE

Õpitulemused

- 1) esitab peast luule- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust;
- 2) koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande;

Õppesisu ja -tegevused

Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?).

Esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine.

Luuleteksti esitamine peast.

Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Kirjandusteost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine.

Läbivad teemad

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – lugemis-, suhtlemis- ja koostöö-oskuste arendamine; avaliku esinemise kogemuse omandamine

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – oma arvamuse kujundamine ja väljendamine auditooriumi ees

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Kehaline kasvatus - füüsiliste parameetrite (hingamine, hääle tugevus, kehahoid jne) olulisus tekstide esituses

Muusika – kõnetehnika

OMALOOMING

Õpitulemused

- 1) kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti;
- 2) kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.

Õppesisu ja -tegevused

Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: ulme- või detektiivjutu, haiku või vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, tegelase seletuskirja, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, mina-vormis loo, detailide abil laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti,

loo ühest ja samast sündmusest traagilises ja koomilises võtmes, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, või muud sellist.

Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.

Läbivad teemad

Kultuuriline identiteet – rahvapärимuse ja folkloori väärtustamine

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – kultuuri-nähtuste mõtestamine ja hinnangute andmine

Väärtused ja kõlblus – kõlbliste probleemide käsitlemine, oma seisukohtade avaldamine ja põhjendamine

Keskkond ja jätkusuutlik areng – keskkonnaprobleemide käsitlemine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Ajalugu – ajaloolise pärimuse kasutamine

Kunstiõpetus - kujutava kunsti vahendite võimaluste kasutamine tekstiloomes

Inimeseõpetus – karakteri analüüs

3.3. 9. klass

LUGEMINE

Õpitulemused

- 1) On läbi lugenud vähemalt kuus eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut);
- 2) loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist;
- 3) tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega

Õppesisu ja -tegevused

Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine.

Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine.

Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele.

Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

Läbivad teemad

Väärtused ja kõlblus – arutused väärtuste ja kõlbluse üle tekstide näitel

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – oma seisukohtade kujundamine ja nende põhjendamine

Kultuuriline identiteet –oma ja teiste rahvaste kultuuripärandi väärtustamine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Väärtused ja kõlblus – arutused väärtuste ja kõlbluse üle tekstide näitel

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – oma seisukohtade kujundamine ja nende põhjendamine

Kultuuriline identiteet –oma ja teiste rahvaste kultuuripärandi väärtustamine

JUTUSTAMINE

Õpitulemused

- 1) jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni

Õppesisu ja -tegevused

Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist

jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.

Tutvumine elektroonilise meedia (raadio, televisioon, internet) erinevate jutustamisviisidega.

Läbivad teemad

Tehnoloogia ja innovatsioon – erinevate võimaluste kasutamine

TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

1. Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused

Õpitulemused

- 1) vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele;
- 2) kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate;

- 3) kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused, arutleb põhjus-tagajärg-seoste üle;
- 4) kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste oma-vahelisi suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ja demokraatlikest väärtustest;
- 5) arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;
- 6) leiab teksti keskset mõtet, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte;
- 7) otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;

Õppesisu ja -tegevused

Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile.

Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Konspekti koostamine.

Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ja valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine.

Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine.

Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon.

Erinevate teoste peategelaste võrdlemine.

Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaks määramine. Miljö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Teose rütm: ellipsi täitmine. Sündmuste põhjus-tagajärg-seoste leidmine.

Ajaloo sündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.

Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine.

Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine.

Mõisted: idee (peamõte), kompositsioon, konflikt, miljö, probleem, sündmustik, teema, tegelane, tegevusaeg, tegevuskoht, tsitaat, tüüptegelane

Läbivad teemad

Väärtused ja kõlblus – teoste analüüsil erinevate kõlbeliste kriteeriumide puudutamine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Eesti keel – funktsionaalne lugemine; töö sõnaraamatutega

Ajalugu, loodusained – kirjandusteoste taustsüsteemide ülevaatamine, tundmaõppimine

Ühiskond – isiksus, kodanik, indiviid erinevates olukordades

Sotsiaalne pädevus : inimsuhete ja ühiskondlike protsesside mõistmine Mõista ühiskondlike muutuste põhjust, inimesi nendes protsessides

2. Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Õpitulemused

- 1) tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi;
- 2) mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes

Õppesisu ja -tegevused

Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ja inversiooni tundmine ja kasutamine.

Sümbolite seletamine. Allegooria ja allteksti mõistmine.

Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine.

Luuleteksti tõlgendamine.

Autori keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine.

Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Mõisted: allegooria, alltekst, ellips, epiteet, inversioon, isikustamine, koomika, metafoor, kordus, retooriline hüüatus, retooriline küsimus, stiil, sümbol, võrdlus

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Eesti keel – rikkaliku sõnavara kasutamine

Kunstipädevus : erinevad isikupärased väljendusvahendid, oma ideede väljendamine erineval moel

3. Teoste mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Õpitulemused

- 1) seletab oma sõnadega eepika, lüürika, draamatika, eepose, romaani, jutustuse, novelli, ballaadi, haiku, vabavärsi, soneti, komöödia ja tragöödia olemust

Õppesisu ja -tegevused

Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, draamatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli, miniatuuri tunnused.

Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid. Oodi, ballaadi, soneti, haiku ja vabavärsilise luule tunnused.

Komöödia, tragöödia ja draama tunnused.

Arvustuse olemus

Mõisted: arvustus, draama, draamatika, eepika, eepos, haiku, jutustus, lüürika, novell, riimiskeem, romaan, sonett, stroof, tragöödia, vabavärss

Läbivad teemad

Kultuuriline identiteet – rahva kultuuripärandi tundmaõppimine ja mõistmine, kirjanduslikud tekstid kultuuri osana

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Kunstiained – seosed erinevate kunstiliikide vahel

ESITAMINE

Õpitulemused

- 1) koostab ja esitab teost tutvustava ettekande;

Õppesisu ja -tegevused

Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?).

Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine. Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine.

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Muusika – hääldus, rütm, õige hingamine

OMALOOMING

Õpitulemused

- 1) kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega
- 2) kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöo kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti;
- 3) kirjutab kirjandusteose põhjal arutlus-elementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.

Õppesisu ja -tegevused

Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: regilaulu, kujundirikka luuletuse või miniatuuri, tegelase iseloomustuse või CV, tegelaste juhtlaused, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöo kirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi või kirjandusteose arvustuse vms. Omaloomingulised tööd (nt lühiuurimused) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.

Mõisted: arutlev tekst

Läbivad teemad

Kultuuriline identiteet – autorilooming rahvuskultuuri osana; rahvapärimusele toetumine

Lõiming teiste ainevaldkondade ja pädevustega

Eesti keel – erinevate keeleliste vahendite kasutamine

Kunstipädevus : - isikupära teadvustamine; ideede väljendamine erinevate kunstiliste vahenditega.

3.4. III kooliaastme koondõpitulemused:

Põhikooli lõpetaja:

- 1) on lugenud eakohast erižanrilist väärtkirjandust, kujundab selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ja arendab lugejaoskusi;
- 2) väärtustab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;
- 3) tõlgendab, analüüsib ja mõistab kirjandusteost kui erinevate lugude ja inimsuhete, elamuste ja väärtuste allikat ning erinevate seisukohtade loojat;
- 4) mõistab ja aktsepteerib teose lugemisel tekkivate seisukohtade paljusust, väärtustab erinevaid ideid ja kujutamisi viise;
- 5) väljendab end korrektselt suuliselt ja kirjalikult, jutustab kokkuvõtvalt teoses toimunust, arutleb teoses kujutatute üle, kirjutab eriliigilisi omaloomingulisi töid;
- 6) kasutab vajaliku teabe hankimiseks eri allikaid, sealhulgas sõnaraamatuid ja interneti.